

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

19 листопада 2020 року

ВІННИЦЯ 2020

УДК 101:808.5

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович**

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

**проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович**

**професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович**

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Попов Володимир Юрійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Донецького національного університету ім. В. Стуса

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 року Вінниця. Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020.– 204 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 19 листопада 2020 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та усім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 5 від 26. листопада 2020р.)

УДК. 101:808.5

ISBN 978-617-7721-38-2

Лациба В.П.,
к.іст.н., доцент,
доцент кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна
Лациба В.В.,
старший викладач,
Вінницький фаховий коледж мистецтв ім. М.Д. Леонтовича

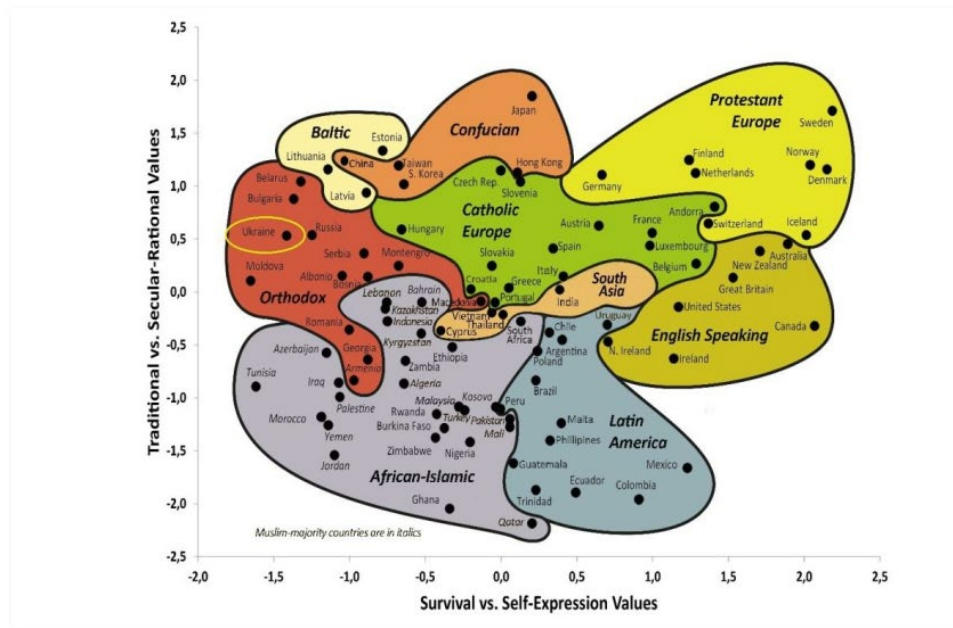
УКРАЇНА НА КУЛЬТУРНІЙ МАПІ СВІТОВИХ ЦІННОСТЕЙ **(За результатами 7-ї хвили світового дослідження цінностей 2020)**

Україна переживає складний процес трансформації, який інколи набуває ознак турбулентності (політичні і конфесійні кризи, майдани, анексії, війна на Сході країни тощо). У цих умовах надзвичайно важливо розуміти сутність, мету і ціну цивілізаційних викликів, які стоять перед Україною, наскільки зрозумілими і перспективними є зміни і як, нарешті, Україна виглядає на фоні інших країн.

Відповідь на ці та багато інших питань дають результати сьомої хвили Світового дослідження цінностей. У жовтні 2020 р. відбулася презентація результатів української хвили даного дослідження.

Історична довідка: *Світове дослідження цінностей “World Values Survey (WVS) було започатковано в 1981 р. професором Мічиганського університету (США) Рональдом Інглхартом на базі Європейського дослідження цінностей (EVS) і стало одним із найавторитетніших міжнародних досліджень, яке на сьогоднішній день охоплює майже 120 країн, що складає 95 % світового населення. За цей час відбулося 7 масштабних хвиль СДЦ. Україна до СДЦ долучилася у 1999 р. під час 4-ї хвили.*

Культурна мапа світу 2010-2014

У наш час СДЦ - це найбільше некомерційне міжнародне дослідження людських переконань і цінностей. За допомогою цього дослідження можна отримати дані про основні риси та цінності окремих країн, відстежувати динаміку змін у суспільному розвитку та робити порівняльний аналіз різних суспільств за різними тематичними блоками та індикаторами. Метою даного проекту є оцінка того, який вплив на соціальний, політичний, економічний та духовно-культурний розвиток має стабільність (традиційність) або зміна цінностей у часі.

Актуальність вивчення структури ціннісних орієнтацій зростає в періоди визначення стратегії змін і реформ, коли виникає методологічна проблема пошуку причинних детермінант та забезпечення їх успіху.

Дуже важливо правильно оцінювати наскільки ціннісні орієнтації та тенденції їх трансформації відповідають геополітичним та духовно-культурним викликам українського суспільства, ідеям розбудови демократії, правової, соціальної та незалежної держави.

У кожній країні опитування проводиться за національною репрезентативною вибіркою за стандартизованою анкетною. У 2020 році СДЦ та "Дослідження Європейських Цінностей" об'єднали зусилля та підготували інструментарій опитування з урахуванням цілей обох проектів. Анкета СДЦ-7 – це великий дослідницький інструмент, що включає 290 питань та вимірює зокрема культурні цінності, досвід, ставлення та переконання щодо сім'ї, релігії, бідності, освіти, охорони здоров'я та безпеки тощо. Крім того, сьома хвиля СДЦ включає такі нові теми, як питання справедливості, моральних принципів, корупції, підзвітності та ризиків міграції, національної безпеки та глобального управління.

В Україні СДЦ 7-ї хвили забезпечували Український Центр Європейської Політики (УЦЄП), Український Культурний фонд, Центр “Соціальний моніторинг”, агенція Info Sapiens.

Культурна мапа світу (за методологією Р. Інглхарта і К. Вельцеля) має два виміри для крос-культурного порівняння країн і регіонів:

- вимір 1 (вісь У) – дихотомія традиційних VS секулярно-раціональних цінностей;
- вимір 2 (вісь Х) – цінності виживання VS цінності самовираження.

Зсув країни по осі У знизу-вгору означає перехід від традиційних цінностей до секулярно-раціональних: зсув по осі Х зліва-направо означає перехід від цінностей виживання до цінностей самовираження. Розташування країн у двовимірному просторі відносно одна одної не стосується географічної близькості, а відображає культурну подібність (або відмінність). Україна займає проміжну позицію по шкалі “Традиційність-секулярність і впродовж 1999-2011 років спостерігається поступовий рух ближче до полюса “традиційних цінностей”. Разом з тим, рух України від цінностей “виживання до самовираження” проходить досить повільно, що пояснюється тяжкою радянською спадщиною, агресивною політикою Росії до пострадянських країн. Натомість, країни, які досить швидко позбулися комуністично-радянського впливу (Чехія, Польща, Угорщина, Словаччина та ін.) – саморозвиток людини проходить більш активно.

Культурна мапа світу за 7-ю хвилию СДЦ ще остаточно не сформована, оскільки ще не всі країни закінчили польовий етап дослідження.

Польовий етап 7-ї хвили СДЦ в Україні проводився з 21 липня до 17 серпня 2020 року. Загальна вибірка, опитування склала 1289 інтерв'ю (макс. похибка вибірки – 2,7 %). Дана вибірка репрезентує доросле населення по всій території України (за винятком окупованих територій Криму і ОРДЛО).

Для формування вибірки був застосований багатоступеневий стратифікований підхід з випадковим відбором на кожному етапі (всього 4 етапи): 1 етап – формування первинних одиниць вибірки (кластерів); 2 етап – вторинні вибіркові одиниці - виборчі дільниці; 3 етап – відбір домогосподарств; 4 етап – відбір учасників.

Загалом анкета складалася з 14 тематичних блоків: соціальні цінності, ставлення і стереотипи (45 запитань); соціальне благополуччя (11 запитань); соціальний капітал, довіра, членство в організаціях (49 запитань); економічні цінності (6 запитань); корупція (9 запитань); міграція (10 запитань); індекс постматеріальних цінностей (6 запитань); наука і технології (6 запитань); релігійні цінності (12 запитань); безпека (21 запитання), етичні цінності і норми (23 запитання); політичні інтереси і політична участь (36 запитань); демографічна інформація (31 запитання).

Отже, виходячи з теорії Р. Інглхарта, найважливішим пріоритетом людства впродовж всієї історії була боротьба за виживання і це лише актуалізувало цінності групової солідарності, традиціоналізму, несприйняття авторитаризму. Суспільна ціннісна матриця, що утвердилася після Другої світової війни засвідчує прискорення руху до секулярно-раціональних

цінностей і цінностей самовираження, а саме: зниження впливу релігій і авторитарних лідерів, поширення демократії, толерантності, гендерної рівності тощо.

За 9 років, які минули від часу шостої хвилі СДЦ (2011 р.) в Україні, відбулася Революція Гідності і окупація частини Донбасу та Криму. Тому вибірка 2020 р. не є повністю співставною з вибіркою СДЦ 2011 р. та попередніх хвиль (насамперед через втрату територій, де проживало 6,5 млн. людей, що складало 14 % населення України та пандемію COVID-19).

Ціннісно-культурне поле українського суспільства характеризується суперечливим і дуже повільним відходом від пострадянських орієнтацій попри задекларовану європейську стратегію розвитку.

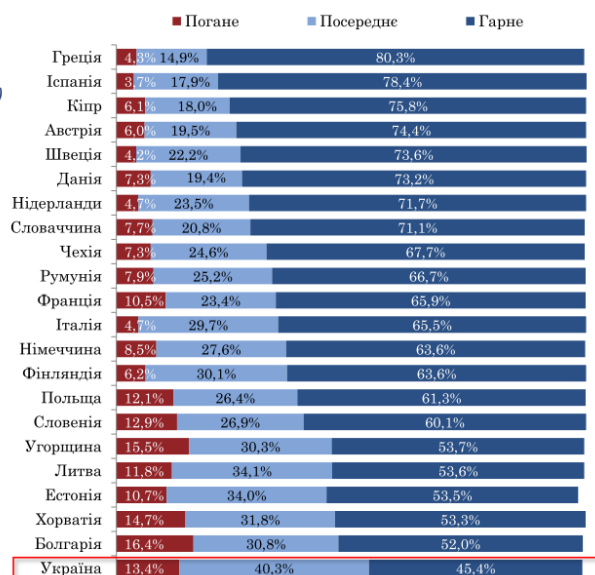
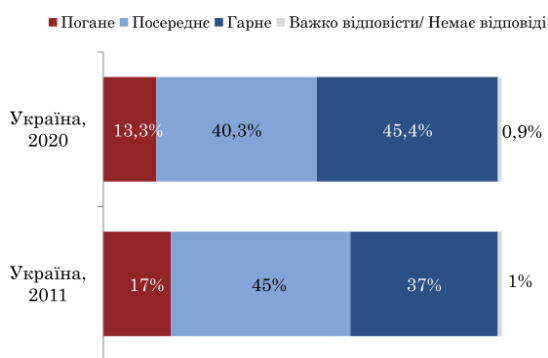
Втім, важливо, що тенденції, з'ясовані в ході 7-ї хвилі СДЦ в Україні, чітко вказують на рух до задоволення базових потреб та побудови демократичної держави, а також на зростання значення секулярно-раціональних цінностей і цінностей самовираження:

- зростання частки щасливих людей з 68 % до 78,3 %;
- зростання частки людей з гарним здоров'ям та самооцінкою з 37% до 45,4 %;

Окрім щастя, покращилась також самооцінка здоров'я українців. Втім, вона є найнижчою серед країн ЄС.

У цілому, як Ви описали би стан Вашого здоров'я на сьогоднішній день?

(сума відповідей «Дуже гарне» та «Гарне» для альтернативи «Гарне» і сума відповідей «Дуже погане» та «Погане» для альтернативи «Погане»)

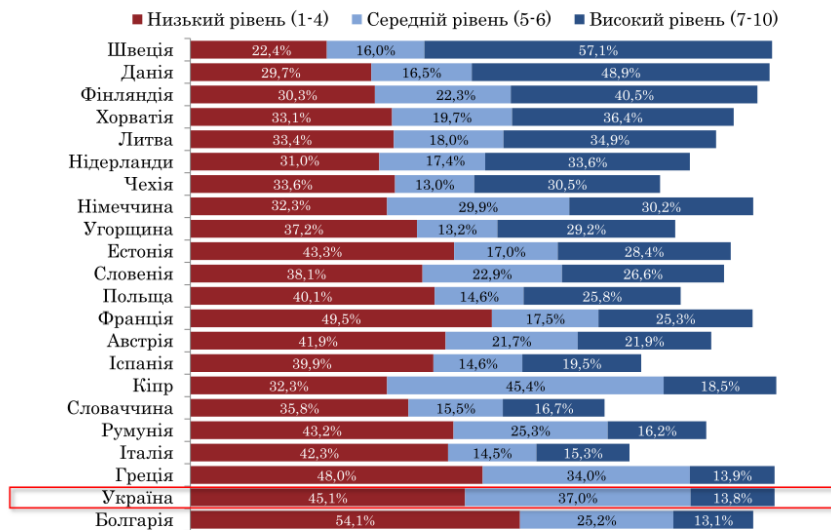

- зростання частки людей, які вважають свій дохід як середній з 33 % до 37 %, водночас із зростанням оцінки доходів українці стали менше сподіватись на державу і більше сподіватись на власні сили і ресурси;

Оцінка доходу власного д/г в Україні краща, ніж в Греції та Болгарії

Оцінка рівня доходу власного домогосподарства

(за 10-ти бальною шкалою, де 1-Найнижчий дохід, а 10- Найвищий дохід)

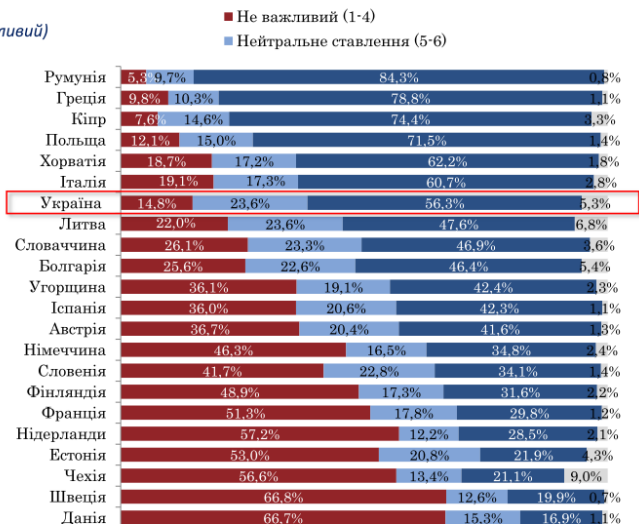
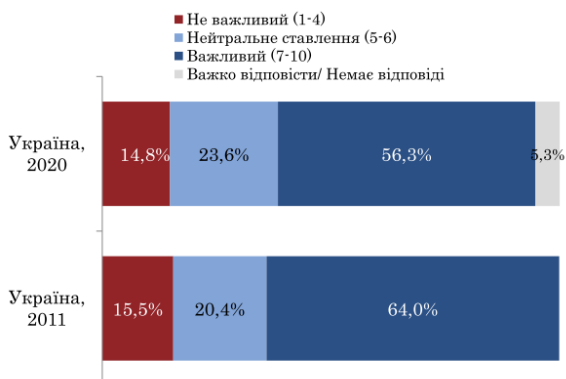
- зниження частки тих, хто вважає Бога важливим у своєму житті з 64 % до 56,3 %. Але водночас зросла частка тих, хто відвідує релігійні служби з 24,1 % до 33,5 %;

Важливість Бога в 2020 році знизилась.

Водночас Україна залишається більш релігійною, ніж більшість країн ЄС

Наскільки важливий Бог у Вашому житті?

(за 10-ти бальною шкалою, де 1-взагалі не важливий, а 10- дуже важливий)

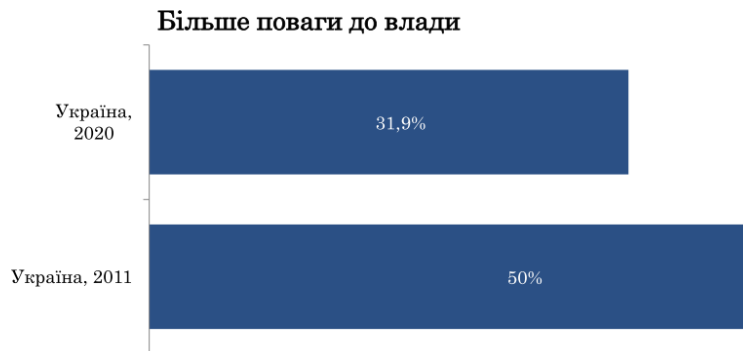

- зниження частки тих, хто позитивно оцінює зростання поваги до влади з 50 % до 31,9 %;

Повага до влади перестала вважатися перевагою

Я зачитаю Вам деякі твердження про те, які зміни можуть відбутись найближчим часом у нашому способі життя: буде надаватися більше поваги до влади. Скажіть, якщо це відбудеться, це було б добре, погано або не мало б значення?

(показано варіант відповіді «Добре»)

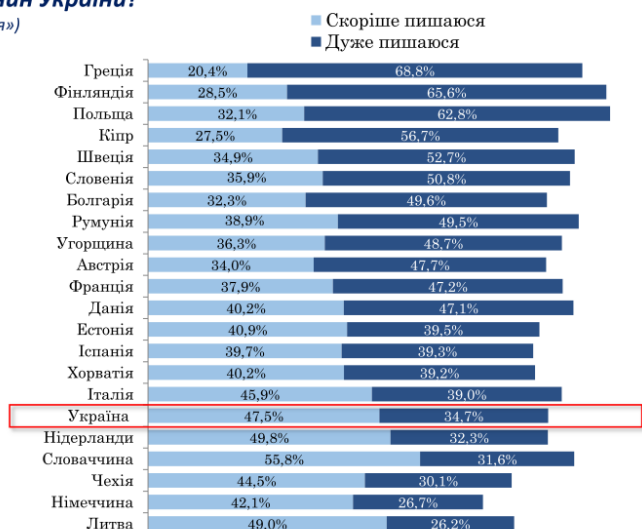
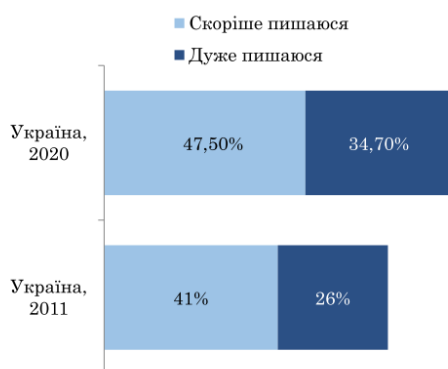

- зростання частки тих, хто пишається українським громадянством (що особливо важливо для українського суспільства як постколоніального).

В Україні почали більше пишатися громадянством. Тепер цей показник приблизно відповідає рівню більшості країн ЄС

Наскільки Ви пишаєтеся тим, що Ви - громадянин України?

(показані варіанти відповідей «дуже пишаюся» та «скоріше пишаюся»)

Якщо в 2011 р. українським громадянством пишалися 67 % (26 % дуже пишалися, а 41 % скоріше пишалися), то з 2020 р. таких вже було 82,2 % (34,7 % - дуже пишалися, а 47,5 % - скоріше пишалися. Якщо в 2011 р. цей показник

для України був нижчим, ніж у більшості країнах ЄС, то зараз він є середнім для країн ЄС.

Загалом, як свідчать результати 7-ї хвилі СДЦ в Україні, позитивних змін більше ніж негативних, що вказує на цивілізаційний поступ України і поступове прийняття секулярно-раціональних цінностей і цінностей самовираження.

Література

1. Україна у Світовому дослідженні цінностей (WVS-7)
2. <https://www.facebook.com/UCEP.org.ua>
3. <https://www.facebook.com/UCEP.org.ua/videos/3603903016336362>

Левчук К.І.,
д. істор.н., професор,
завідувач кафедри історії України та філософії
Вінницький національний аграрний університет.
м. Вінниця, Україна

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У РОЗГОРТАННІ НЕФОРМАЛЬНОГО РУХУ В УКРАЇНІ В РОКИ «ПЕРЕБУДОВИ»

Політика «перебудови», ініційована М. Горбачовим у 1985 році, призвела до виникнення та розвитку неформальних організацій. На відміну від традиційних одержавлених громадських організацій, вони були проявом самодіяльної ініціативи громадян. Характерною особливістю їх появи була відсутність статутів, програм, слабкість організаційних структур. Переважна більшість неформальних об'єднань створювалися молоддю задля спільного проведення дозвілля та не сприймалися компартійними структурами як потенційна загроза. Однак, подальше пом'якшення правлячого режиму, проголошення гласності та демократизації, сприяло утворенню неформальних структур серед представників української творчої інтелігенції.

23 березня 1987 року на засіданні Ради Спілки письменників України з охорони пам'яток історії та культури під головуванням С. Плачинди було ухвалено рішення про створення Клубу шанувальників української мови. До його складу входили письменники, педагоги, студенти філологічних факультетів Київського державного університету імені Тараса Шевченка і Київського педагогічного інституту.[1, с. 158] В цей же час активізувалась діяльність Комісії, завдання якої полягало в налагодженні зв'язків Спілки письменників України з навчальними закладами. Вона була утворена наприкінці 1986 року на чолі з Д. Павличко. Членами комісії були І. Драч,